

การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

กรณัฐ ระวังทุกข์¹

บทคัดย่อ

การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคง และยั่งยืน ต้องพัฒนาวิถีชีวิตประชาชนให้มีจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเกิดขึ้นจากความรู้สึกของคนในสังคมว่าตนเป็นเจ้าของประเทศและประเทศเป็นของคนทุกคน โดยสำนึกว่าการที่ตนได้รับการศึกษาสามารถทำมาหาเลี้ยงชีพ และดำรงชีวิตอยู่ได้ ก็เพราะสังคมอันเป็นส่วนรวมของทุกคน ประชาธิปไตยจะดำเนินไปได้ด้วยดีก็ต่อเมื่อมีการรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย เพื่อค้นหาเหตุผล และความถูกต้องที่แท้จริง เพราะเหตุผลเท่านั้นที่จะจรรโลงให้ประชาธิปไตยดำเนินไปได้ และประชาธิปไตยเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ ที่มีเหตุผล ยอมรับการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยสันติวิธีไม่นิยมความรุนแรง ต้องรู้จักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ยึดมั่นหรือตั้งต้นแต่ความคิดเห็นของตนเองโดยไม่ยอมผ่อนปรนแก้ไข และต้องยอมเปลี่ยนแปลงแก้ไขความคิดเห็นของตนเองเมื่อผู้อื่นมีความคิดเห็นที่ดีกว่า ประชาธิปไตย โดยพื้นฐาน ไม่ปรารถนาให้มีการใช้กำลัง และการล้มล้างด้วยวิธีการรุนแรง เพราะถ้ามีการใช้กำลัง และความรุนแรงแล้ว ก็แสดง ให้เห็นว่ามนุษย์ไม่มีหรือไม่ใช่เหตุผล ซึ่งก็ขัดกับหลักความเชื่อขั้นมูลฐานของประชาธิปไตยที่ถือว่ามนุษย์มีเหตุผลต้อง ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอ และช่วยทำให้กฎหมายของบ้านเมืองมีความศักดิ์สิทธิ์โดยไม่ยอม ให้ผู้ใดมาละเมิดตามอำเภอใจ แต่ถ้ามีความรู้สึกว่ากฎหมายที่ใช้อยู่ไม่เป็นธรรม ก็ต้องหาทางเรียกร้องให้มีการแก้ไขกฎหมายนั้น มิใช่ฝ่ายฝืนหรือไม่ยอมรับ การใช้เสรีภาพเกินขอบเขตจนละเมิดหรือก้าวล่วงในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ย่อมทำให้เกิดความไม่สงบขึ้นในสังคม เพราะสังคมที่ไม่มีการจำกัดในเรื่องสิทธิเสรีภาพเลยนั้นหาใช่สังคม ประชาธิปไตยไม่แต่เป็นสังคมอนาธิปไตยที่เปรียบเสมือนไม่มีรัฐบาลไม่มีกฎหมายไร้ระเบียบวินัยทางสังคมโดยสิ้นเชิง

คำสำคัญ : การพัฒนา, การเมืองการปกครอง, ประชาธิปไตย

¹ นักวิชาการพัฒนธรรมปฏิบัติกร สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

The development of politics and democracy

Koranat rangubtook

ABSTRACT

Developing a stable and sustainable democracy Must develop people's lives to have democratic consciousness Responsibility to the public Which arises from the feeling of people in the society that Own country And the country belongs to all people By realizing that his education Can make a living and live Because of the collective society of everyone Democracy works well only when the opinions of all parties are listened to. To find the reason and the true accuracy because the only reason that can sustain democracy and Democracy believes that humans are rational animals. Accept the resolution of conflicts with peaceful means, do not favor violence must know to accept the opinions of others. Not holding on to or pushing one's own opinions without compromising And must agree to change your opinion when others have a better opinion The basic democratic philosophy does not desire the use of force and the abolition of violence. Because if the use of force and violence then shows that humans do not have or do not use reason Which is against the basic doctrine of democracy that humans consider to be reasonable Follow the laws of the country regularly. And help to make the law of the country holy by refusing anyone who violates will arbitrarily. But if there is a feeling that the law used is unfair had to find a way to demand that the law be amended, not the parties who resisted or refused the use of freedom beyond the boundary until it violates or interferes with the rights and freedoms of others. Inevitably causing unrest in society because society that has no restrictions on rights and freedoms is not a society No democracy, but an anarchical society like no government, no law, no social discipline altogether.

Keyword: Development, Politics and Governance, Democracy

มจร

บทนำ

ในอดีตสังคมไทยเป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตผูกพันกัน โดยทุกคนอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว และเริ่มขยายใหญ่ขึ้นจนเป็นสังคมระดับชุมชน มีการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรม มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว มีขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมไทยเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ต่อมาเมื่อเวลาผ่านไปสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปตามยุค ตามสมัย (ทิพย์พาวพร ตันติสุนทร, 2558) โดยมีปัจจัยหลาย ๆ อย่างเป็นองค์ประกอบ ไม่ว่าจะเป็นความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ การเมืองการปกครอง ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อมีการปรับปรุงประเทศโดยได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตก ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา จนกระทั่งปี พ.ศ. 2445 ที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยจนถึงปัจจุบันนี้ โครงสร้างของสังคมไทยก็ยังประกอบด้วย กลุ่มสังคม และกลุ่มสถาบันทางสังคม โดยกลุ่มสังคม คนในชนบท และคนในเมือง ยังคงมีความแตกต่างกันอยู่ เช่น ค่านิยม ฐานะทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการศึกษา เป็นต้น ดังนั้น วิถีชีวิตในสังคมไทยที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นเรื่องที่ทุกคนจะต้องรู้และเข้าใจอย่างถูกต้อง และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ปัญหาที่มักจะเกิดขึ้นกับสังคมที่เพิ่งรับเอาระบอบประชาธิปไตยเข้ามา หรือระบอบประชาธิปไตยยังไม่เติบโตคือ ความล้มเหลวในการนำหลักการของระบอบเสรีประชาธิปไตยมาใช้อย่างครบถ้วน กรณีหนึ่งที่มักจะพบเห็นบ่อยครั้งในยุคปัจจุบันคือ การที่สังคมเหล่านี้มีรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งโดยเสียงข้างมาก แต่รัฐบาลมักจะใช้อำนาจคุกคามหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยไม่คำนึงถึงหลักนิติธรรมและปราศจากการตรวจสอบอย่างจริงจัง (Huntington, 1996: 9-10) นั่นคือ มีการยอมรับหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่มาจาก การเลือกตั้ง แต่ไม่ยอมรับหรือละเมิดหลักการปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนและจำกัดอำนาจรัฐ ในสภาพการณ์เช่นนี้ ระบอบประชาธิปไตยที่อ้างว่ามีอยู่จึงไม่ใช่ระบอบเสรีประชาธิปไตย หากเป็นแต่เพียงเป็นประชาธิปไตยบางส่วนหรือไม่เต็มรูป (limited or defective democracy) ที่เรียกกันว่า “ประชาธิปไตยโดยการเลือกตั้ง” (electoral democracy) เท่านั้น (Diamond, Larry, 1996: 21-23; Merkel and Croissant, 2004) สถานะของประชาธิปไตยในสังคมเหล่านี้จึงอยู่ระหว่างระบอบอำนาจนิยมกับระบอบเสรีประชาธิปไตย ในกรณีที่ไม่มี การปฏิรูปการเมืองกันอย่างจริงจังเพื่อผลักดันให้เกิดระบอบเสรีประชาธิปไตยที่แท้จริง ระบอบประชาธิปไตยอำนาจนิยมดังกล่าวอาจจะดำรงอยู่ในสังคมประเภทนี้ได้เป็นเวลานาน หากรัฐบาลสามารถสร้างเครือข่ายที่เชื่อมโยงหรือควบคุมสังคมได้อย่างเหนียวแน่น รวมทั้งสามารถทำให้บรรดาชนชั้นนำในสังคมและประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าวิธีการปกครองเช่นนี้ตอบสนองความต้องการหรือแก้ไข ปัญหาของตนได้ ถึงแม้ว่าจะต้องสูญเสียเสรีภาพบางด้านไปก็ตาม (Merkel, 2004: 54; O'Donnel, 1996: 34-35) นอกจากนี้ในบางกรณี รัฐบาลในระบอบกึ่งอำนาจนิยมกึ่งประชาธิปไตยยังสามารถใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อที่ได้ผลทำให้คนจำนวนไม่น้อยพากันหลงเชื่อโดยบริสุทธิ์ใจว่า นี่คือการระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง

หลักการพัฒนาประชาธิปไตย

องค์ประกอบของการจัดตั้งและไม่ส่งเสริมโอกาสให้ประชาชนเป็นพลเมืองนั้น ล้วนมาจากโครงสร้างทางการเมือง การมีระบบอุปถัมภ์ที่ยังรากลึกมายาวนานจากสถาบันที่ถืออำนาจทางการเมือง สถาบันที่ใช้อำนาจทางการเมือง คือรัฐ และระบบราชการ สู่สถาบันการศึกษา อันเป็นโรงงานบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์พลเมือง สู่ชุมชนและครอบครัว ที่ล้วนมาจากการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ราชการ

ส่วนกลางมากจนเกินไปเพราะขาดสำนึกถึงความสำคัญและความจำเป็นของการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของพลเมือง การไม่เชื่อในคุณค่าของมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีและมีเหตุผลนั้น มีผลทำให้สังคมขาดพลัง

วิถีไทยที่ขัดขวางการพัฒนาประชาธิปไตย การพัฒนาประชาธิปไตยของไทยที่ผ่านมาจะครบ 80 ปี ใน พ.ศ.2555 นี้แล้ว ก็ยังนับว่าเป็นเรื่องแปลกมากสำหรับสังคมไทยและทำให้คนไทยจำนวนมากยังขัดแย้งกันในเรื่องทั้งวิธีการและเป้าหมายของประชาธิปไตย ความไม่ชัดเจนในเรื่องประชาธิปไตยนี้เอง ยังส่งผลต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ยังไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างจริงจัง อะไรคือปัจจัยที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยสำหรับสังคมไทย จึงเป็นสิ่งที่ควรนำมาพิจารณา ทบทวนเพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นได้ กล่าวคือ

1.การเป็นรัฐอุปถัมภ์

การผูกขาดอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตยในปี 2445 เป็นการถ่ายโอนอำนาจจากระบอบเก่าสู่ระบอบใหม่ เป็นรัฐใหม่ที่ใช้ระบอบรัฐธรรมนูญนิยม หรือประชาธิปไตย บนความแข็งแกร่งของระบบราชการที่มีอยู่ก่อนแล้วความจำเป็นของระบอบใหม่ที่ต้องมีผู้นำจากการเลือกตั้งของประชาชนจึงถูกใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการเปลี่ยนแปลง รัฐบาลยังคงผูกขาดอำนาจและบทบาทไว้ที่ส่วนกลางทั้งหมด ประชาชนจึงถูกรวบงำและถูกกำกับเพียงทำหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย เสียภาษีและไปเลือกตั้ง ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปเข้าใจว่าประชาธิปไตยคือการไปเลือกตั้ง เป็นเพียงพลเมืองดีผู้มีหน้าที่ตามที่รัฐกำหนดให้ จึงยังไม่มีพลเมืองที่ไปมีส่วนร่วมในการกำหนดการมีอำนาจและการสืบทอดอำนาจทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงจำกัดอยู่เพียงระดับการเลือกตั้ง นอกจากนั้นแล้ว การมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางสังคมของประชาชนก็มีขอบเขตจำกัดอยู่เพียงการไปเข้าร่วมในโครงการของทางราชการ เช่นกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น จึงทำให้ประชาชนถอยห่างจากการเมือง และคอยรอรับความช่วยเหลือจากทางราชการ ซึ่งเป็นลักษณะของประชาชนที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของผู้ที่เหนือกว่าและขาดความเชื่อมั่นในการพึ่งตัวเอง

แม้ว่ากระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศจะกดดันให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นช่วงทศวรรษ 2540 แต่การกำหนดอำนาสดังกล่าวนี้นี้มิได้เกิดจากการเข้าไปมีส่วนร่วมคิดและกำหนดจากประชาชนในท้องถิ่นทั้งในเรื่องของอำนาจหน้าที่และการเงิน-การคลัง ทำให้อำนาจของท้องถิ่นยังถูกยึดโยงอยู่ที่อำนาจส่วนกลาง คือ รัฐบาล นักการเมืองในส่วนปกครองท้องถิ่นเองก็มีพฤติกรรมทางการเมืองไม่แตกต่างจากส่วนกลางที่มาจากการเลือกตั้งระดับชาติ ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ใหม่ที่กดทับความอ่อนแอของประชาชนมากยิ่งขึ้นนอกจากนี้ การที่รัฐบาลเป็นผู้ผูกขาดอำนาจทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมนี้ ยังได้มีการกำหนดและบงการความสัมพันธ์อาณาบริเวณของการเมืองและเศรษฐกิจออกจากกัน มิได้กระตุ้นส่งเสริมพลังต่าง ๆ ในประชาสังคม หากแต่จำกัดควบคุมโดยอาศัยมาตรการทางกฎหมาย กฎระเบียบ และประกาศข้อบังคับต่าง ๆ เช่น การห้ามสมาคมการค้า องค์กร สมาคม มูลนิธิ มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง อันเป็นการแยกประชาสังคมจากการเมือง และมีผลทำให้เฉื่อยชาและเพิกเฉยต่อการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ซึ่งกฎระเบียบดังกล่าวยังคงเป็นข้อปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะการรวมศูนย์การปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย จึงกลายเป็นระบอบคณาธิปไตยในความเป็นจริง เพราะวัฏจักรทางการเมืองที่คณะบุคคลและบุคคล ต่างสลับกันขึ้นครองอำนาจ และมีลักษณะการใช้อำนาจเพื่อความมั่นคงของตน ซึ่งเป็นลักษณะอำนาจนิยมที่สืบทอดกันมา

จนถึงปัจจุบัน ดังที่พบเห็นกันโดยทั่วไป คือ วัฒนธรรม ผู้น้อย-ผู้ใหญ่ ผู้อาวุโสกว่า และมีลักษณะของการแบ่งพรรคแบ่งพวกขึ้นอยู่กับว่าเป็นคนหรือพวกของใครจึงจะได้ดี มีแต่การยกย่องผู้มีอำนาจวาสนาคนไทยจึงมีคติว่า "รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี" หรือ "พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง" อันสะท้อนทัศนคติที่คนไทยโดยทั่วไปต้องรู้จักการเอาตัวรอดไว้ก่อนไม่ว่าจะถูกหรือผิด และดีที่สุดคือ ไม่ต้องแสดงความเห็น เพราะผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสทั้งวัยวุฒิหรือคุณวุฒิจะไม่พอใจ และมีผลต่อการทำงาน และชีวิตส่วนตัวได้การใช้อำนาจ และระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยจึงมีอยู่มากในระบบราชการ เช่น การมีเส้นสายเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งมากกว่าพิจารณาจากความรู้ความสามารถโดยเฉพาะในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่านักการเมืองที่อยู่ในอำนาจจะมีอิทธิพลสูงและใช้อำนาจของตนในการโยกย้ายข้าราชการอย่างไม่เป็นธรรมโดยอ้างความเหมาะสมเมื่อประเทศไทยเร่งรัดพัฒนาประเทศเข้าสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในช่วงต้นทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา เกิดวัฒนธรรมบริโภคนักธุรกิจมุ่งแสดงหาคำไรอย่างขาดสติ นักการเมืองส่วนใหญ่ก็ใช้อำนาจทางการเมืองหาผลประโยชน์เพื่อสร้างอิทธิพลของตนภายในพรรค และอาศัยพรรคและกระบวนการเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยการให้อามิสสินจ้างรองรับความชอบธรรมที่จอมปลอม ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ที่ปลากฎอยู่ทั่วไป ดังจะเห็นได้ชัดในระบบการเมืองที่เกิด "ระบบมุ้ง" ที่ผู้อุปถัมภ์ (ด้วยเงิน) แก่สมาชิกในกลุ่ม เป็นผู้มีอิทธิพลและคนกุมอำนาจที่แท้จริงในพรรค อีกทั้งการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีก็จะจัดไปตามกลุ่มผู้นำ ซึ่งสามารถคุมคะแนนเสียงในกลุ่มของตนไว้ได้เท่าใด ระบบอุปถัมภ์บนพื้นฐานของเงินหรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จึงกลายเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเมืองไทย เมื่อนักธุรกิจเข้าสู่การเมืองมากขึ้น ทำให้การเมืองกลายเป็นเรื่องธุรกิจการเมือง ที่นักธุรกิจใช้ช่องทางการเมืองเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางธุรกิจและสมคบคิดกับข้าราชการผู้ซึ่งรู้กฎหมายและระเบียบวิธีการต่างๆ เป็นช่องทางเพื่อหาผลประโยชน์เพิ่มเติม เกิดเป็นผลประโยชน์ทับซ้อนทั้งธุรกิจและการเมือง และมีการคอร์รัปชันง่ายและมากขึ้น จนทำให้เรื่องคอร์รัปชันกลายเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นได้ ดังที่มีผลการสำรวจความคิดเห็นเรื่องคอร์รัปชันว่า "นักการเมืองโกงกินไม่เป็นไร ขอให้มีความซื่อสัตย์" ซึ่งเท่ากับแสดงว่าเราได้ยอมรับการใช้อำนาจที่ไม่สุจริต ขาดคุณธรรมของผู้มีฐานะ และอำนาจบาบริทางสังคมและการเมือง และเป็นผู้อยู่ต้นทางของระบบอุปถัมภ์อันเลวร้าย

การผูกขาดการใช้อำนาจที่ไม่ส่งเสริมประชาธิปไตยให้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง จึงสร้างผลเสียต่อสังคมโดยรวม เป็นการไม่เชื่อในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเหตุผลของมนุษย์ กดประชาชนให้อยู่ในพันธนาการทางความคิดแบบผู้อาวุโส ผู้น้อยไม่สามารถแสดงความคิดเห็นของตนได้ เป็นเผด็จการทางความคิดและการกระทำที่ไม่ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสังคมและสร้างชาติ ทำให้ประชาชนอ่อนแอ ขาดพลัง ต้องยอมรับผลเสียที่เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจของรัฐที่มาจากความร่วมมืออำนาจไว้ที่ส่วนกลางมากเกินไป

2.การศึกษา

ระบบการเมือง-การปกครองมีความสอดคล้องต้องกันกับพฤติกรรมมนุษย์ในสังคม การศึกษาไทยก็ถูกออกแบบและกำกับโดยระบอบการเมือง หรือผู้นำทางการเมืองนั่นเอง ซึ่งรัฐบาลไทยในอดีตก็ได้เน้นการกล่อมเกลารัฐบาลได้เข้าใจหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองต่อรัฐโดยมีรัฐเป็นศูนย์กลาง การจัดการศึกษาในเมืองหลวงจึงเน้นหนักไปในการสร้างคนเพื่อรับใช้กลไกหลักของรัฐ เพื่อเป็นข้าราชการที่ดี ขณะที่การขยายการศึกษาไปยังส่วนต่าง ๆ ของประเทศเป็นการสร้างพลเมืองที่ดี ดังเช่น หนังสือธรรมจริยาที่ใช้สอนตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ก็เป็นมาตราของรัฐในการให้การกล่อมเกลารวมทั้งทางการเมืองอย่างเป็นระบบ

สำหรับรัฐไทยใหม่ภายใต้รัฐธรรมนูญนิยม หรือระบบประชาธิปไตย ก็ได้มีการนำระบบการจัดการศึกษาสมัยใหม่ที่มีหลักสูตรกลาง มีการเรียนการสอนในระบบที่ควบคุมโดยรัฐนั้น ก็ล้วนเป็นส่วนสำคัญของการควบคุมทางสังคมด้านอุดมการณ์ของรัฐที่ต้องดำเนินไปพร้อมๆกับการควบคุมทางสังคมด้านการใช้อำนาจการปกครองบังคับ การศึกษาแบบนี้จึงมีแผนการศึกษา หลักสูตรการจัดการศึกษาระดับต่างๆอย่างครบถ้วน และใช้เป็นการทั่วไปทั้งประเทศ การจัดการศึกษาที่รวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลางเช่นนี้ได้ละเลยความสำคัญของความเป็นชุมชน ความเป็นพหุสังคมที่มี ศาสนา ภาษา เชื้อชาติ และวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันในประเทศอยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้ ท้องถิ่นจึงไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเรียนรู้ในแบบวิถีชุมชนเพื่อรักษาอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของชุมชนที่มีอยู่อย่างหลากหลาย จึงทำให้ชุมชนอ่อนแอและไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งการกระจายโอกาสทางการศึกษาที่ขาดความเสมอภาคและเท่าเทียมในพื้นที่ที่ห่างไกลในยุคการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนับตั้งแต่ปี 2504 เป็นต้นมา กระทั่งเข้าสู่ยุคบริโภคนิยม ก็ยังเป็นสาเหตุให้ผู้คนละทิ้งท้องถื่นเพื่อแสวงหาโอกาสทางการศึกษาในเมืองหลวงและเมืองใหญ่ เพื่อยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง ดังคำกล่าวที่ว่า "งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข" ก็ยิ่งสร้างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมสูงยิ่งขึ้น และสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของประเทศในช่วงปลายศตวรรษ 2530 เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ "ต้มยำกุ้ง" อันเนื่องจากระบบการศึกษาไทยไม่สามารถสร้างพลเมืองของประเทศให้มีความสามารถปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรง กระทั่งนำไปสู่กระแสการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการศึกษา การเมือง และสังคม เพื่อปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์

นอกจากนี้ บรรยายาการการเรียนรู้ในระบบการศึกษาไทยในระยะยาวมานั้น เป็นการสอนตามความสนใจของผู้สอนที่มุ่งป้อนวิชาความรู้ (Information Processing) เพื่อให้ผู้เรียนเชื่อฟัง จดจำ และทำตาม ไม่ได้ฝึกฝนให้ทำ และนำไปคิด เพื่อนำสู่การปฏิบัติ และแสดงออก เป็นการเน้นวิชาการ แต่ขาดการส่งเสริมทักษะทางสังคม ผู้เรียนจึงถูกแยกส่วนออกจากอาณาบริเวณทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ไม่สามารถเชื่อมโยงบทบาทของตนกับสังคมภายนอกได้ และไม่สามารถสร้างจิตสำนึกของการเป็นเจ้าของสังคมที่เขามีชีวิตอยู่ และไม่มีความพร้อมที่จะรับผิดชอบไปภายภาคหน้า ให้สมกับคำกล่าวที่ว่า "เยาวชน คือ อนาคตของชาติ" แม้ว่าหลักสูตรจะยังมีการให้ความรู้เรื่องของสังคมทั่วไป รวมทั้งระบอบการเมือง-การปกครอง และระบอบประชาธิปไตย แต่ก็ยังเป็นเพียงการสอนให้ท่องจำ และทำตามในเรื่องรูปแบบการปกครอง และจำลองการเลือกตั้งในโรงเรียน ซึ่งไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจทางสังคมและการเมืองมากไปกว่าการให้ฝึกทดลองจากการมีสถานักเรียน และการเลือกตั้ง การศึกษาจึง ทำให้คนไทยรู้จักประชาธิปไตยเพียงการเลือกตั้ง แต่ขาดทักษะชีวิต การคิด การใช้ชีวิตในแบบสังคมประชาธิปไตยที่ต้องการการแสดงออกถึงวุฒิภาวะในการใช้ความคิด การมีเหตุผล การมีความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นได้จริง ดังที่นักการศึกษาของไทย ศ.ดร.สุมน อมรวิวัฒน์ ได้ให้ความเห็นของ การศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย และพลเมืองว่า "การเรียนรู้มีข้อจำกัดคือวิถีชีวิตในครอบครัวไทยในการบริหารการจัดการศึกษา และวิถีชีวิตในสังคมไทยทั่วไป เพราะเมืองไทยยังไม่เป็นสังคมเปิดให้มีการเรียนรู้วิถีประชาธิปไตยมากพอ (Democratic Learning Society) ชีวิตเด็ก-นักเรียน จะถูกพ่อแม่ และครอบครัวครอบงำ กำกับ สั่งการทั้งหมด จึงจำเป็นต้องให้ การศึกษ อบรมพ่อแม่ แม่ ครู ผู้บริหาร การศึกษา ให้มากขึ้น" และแม้ว่าประเทศไทยเราจะเคยมีวิชา "หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม" ซึ่งปัจจุบันวิชาเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในวิชาสังคมศึกษา แม้โรงเรียนจะได้มีการฝึกให้นักเรียนรู้จักวิธีการของ

ระบอบประชาธิปไตย เช่น ให้มีสถานศึกษา มีการเลือกตั้ง และมีพรรคการเมืองจำลองขึ้น แต่เมื่อพ้นวัยเรียนไปแล้ว ก็ไม่ได้มีส่วนเรียนรู้อย่างเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง จึงเท่ากับว่าการเรียนรู้ทางสังคม และการเมืองในฐานะที่เป็นพลเมืองของคนไทย เกิดจากการมีประสบการณ์ตรงที่ไม่ใช่การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หากแต่เป็นการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง การได้รับข้อมูลข่าวสารที่ไม่ได้อยู่ในช่วงปกติของสื่อมวลชน การศึกษาไทยจึงปล่อยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยไว้นอกห้องเรียน ก่อให้เกิดการกระตือรือร้นที่จะผลักดันประเด็นปัญหาด้านนโยบาย และเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านหรือสนับสนุนบางเรื่อง ดังที่เกิดขึ้นในอดีต เช่น เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 เหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 จนกระทั่งถึงเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองนับแต่ปี 2549 จนถึงปัจจุบัน

การสอนในระบบการศึกษาไทยที่เน้นการสอนให้เชื่อฟัง และทำตามนี้ เป็นไปตามแนวคิดเรื่องการเป็นพลเมืองที่เชื่อฟัง ทำตามกฎระเบียบ และเคารพกฎหมายของสังคม ซึ่งสะท้อนถึงความเป็น "คนดี" ในค่านิยมการศึกษาไทย และเป็น "พลเมืองดี" ที่เคารพกฎหมายอย่างที่เป็นอยู่ในสังคมไทยทุกวันนี้ การเป็น "เด็กดี" จึงต้องเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่ ทำให้เด็กในวันนี้ เมื่อเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้าก็ไม่สามารถโต้แย้งหรือแสดงความคิดเห็นต่อผู้ใหญ่กว่า อาวุโสกว่า หรือมีอำนาจไว้ได้ ซึ่งทัศนคติดังกล่าว ได้ถ่ายทอดเป็นบุคลิกของคนไทย และกลายเป็นวิถีไทยที่ถูกหล่อหลอมกลมกล่อมเกลามาผ่านระบบการศึกษา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันท่ามกลางบรรยากาศทางสังคมและการเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ทำให้ขาดพลังขับเคลื่อนที่จะอยากรู้ไม่กลัวแสดงออก ไม่แสวงหาความถูกต้อง ตลอดจนจริยธรรมก็พลอยลดน้อยถอยลงด้วย การหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ และจำกัดขอบเขตสำนึกของตนเอง เพราะเกรงกลัวอำนาจของผู้ที่อยู่ในสถานะที่เหนือกว่าการศึกษาที่รวมศูนย์อำนาจการจัดการไว้ที่รัฐบาลดังกล่าวส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมของคนที่ไม่ค่อยเข้าใจบทบาทของรัฐบาลที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของตนเอง และไม่สนใจเรื่องส่วนรวม นักเรียนจึงมุ่งแข่งขันกันเรียน จนเมื่อสำเร็จการศึกษาก็มุ่งหาเลี้ยงชีพเพื่อประโยชน์ของตน และทิ้งภาระทางสังคม-การเมืองไว้กับนักการเมือง อันเป็นค่านิยมของการบุนายกย่องผู้มีความสำเร็จทางเศรษฐกิจ มากกว่าการให้ความสำคัญกับการสร้างคนที่มีความรู้คู่คุณธรรมที่พร้อมเสียสละเพื่อส่วนรวม

3. สื่อสารมวลชน

วัฒนธรรมการเมือง และการปฏิรูปว่า "ครูที่สำคัญที่สุดของเยาวชนด้านวัฒนธรรมการเมือง คือนักการเมืองและผู้นำทางการเมือง รองลงมาคือ สื่อสารมวลชน" และผู้นำทั้งสองกลุ่มนี้ มีบทบาทและภาระที่ต้องแสดงตนให้สอดคล้องกับระบบและวิถีประชาธิปไตย การทำหน้าที่ของนักการเมืองและสื่อจะทำให้ประชาชนสัมผัสได้ และรู้เห็นอยู่ตลอดเวลา การถ่ายทอดวิคิด การทำงาน และบุคลิกภาพที่สื่อออกไปสู่ประชาชน ล้วนมีผลต่อการจดจำและเอาเป็นตัวอย่างได้ง่าย

กล่าวสำหรับสื่อสารมวลชนนั้น ในอดีตที่ตั้งกรมโฆษณาการขึ้นตั้งแต่ปี 2445 นี้ ก็เพื่อโฆษณาความคิด ความเชื่อของผู้นำ และแจ้งข่าวสารของราชการให้ประชาชนปฏิบัติตาม เป็นการสื่อสารเพียงด้านเดียวที่ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมด้วยโดยอาศัยสื่อวิทยุเป็นเครื่องมือสื่อสารจากรัฐบาลถึงประชาชนในการแถลงข่าว การปราศรัยในพิธี และโอกาสสำคัญๆ ของผู้นำในคณะรัฐบาล อันเป็นจุดเริ่มต้นขององค์กรประชาสัมพันธ์ของรัฐ ที่ต่อมาพัฒนาเป็นกรมประชาสัมพันธ์ของรัฐบาลจวบจนปัจจุบัน การทำหน้าที่ของสื่อจึงถูกผูกขาด และกำกับโดยนโยบายของรัฐบาล เรียกว่าเป็นกระบอกเสียงของรัฐ ยิ่งในช่วงที่ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้การปกครองระบอบเผด็จการ หรือกึ่งประชาธิปไตย ผู้มีอำนาจทางการเมืองก็ได้ใช้สื่อดังกล่าวเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อ และใช้เป็นเครื่องมือกำจัดการทางการเมือง เพื่อ

รักษาเสถียรภาพของรัฐบาล นอกจากนี้ยังทำลายผู้ที่มีแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างจากตน ซึ่งการทำหน้าที่ของสื่อดังกล่าว จึงไม่ได้สะท้อนความคิด ความทุกข์-สุข และความต้องการของประชาชนแต่อย่างใด

แม้สื่อกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์จะมีการพัฒนามากขึ้นตามลำดับ ตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และกระแสความต้องการของประชาชนที่ต้องการเข้ามาทำงานในด้านสื่อสารมวลชนมากขึ้น แต่การทำงานของเอกชนด้านสื่อก็ยังคงถูกกำกับภายใต้การดูแลของรัฐอย่างเข้มงวด ซึ่งเป็นการบิดเบือนเสรีภาพของสื่อ และของประชาชนที่ต้องการจะรู้ข่าวสาร ทั้งของราชการและของสังคมทั่วไป

จนกระทั่งภายหลังเหตุการณ์ทางการเมืองเดือนพฤษภาคม 2535 จึงได้มีการประกาศการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปทางการเมืองหลายด้าน ครั้งสำคัญ รวมถึงการปฏิรูปสื่อสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนตั้งแต่ระดับชุมชนโดยเห็นว่า "คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคมเป็นการสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ และเป็นความสำเร็จที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้ในปี 2540 จนถึงรัฐธรรมนูญปี 2550 ที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสื่อสาธารณะของตนเอง ที่รวมกลุ่มกันอยู่ในชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศการที่ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้การครอบงำจากสื่อ ภายใต้การกำกับของรัฐมาอย่างยาวนาน ทำให้ผลต่อการกล่อมเกลางานการเมืองของประชาชน ทำให้ประชาชนไม่รู้ ไม่สนใจ และไม่เข้าใจเรื่องการเมือง ทั้งที่ทุกเรื่องของชีวิตเกี่ยวพันกับการเมืองจนกลายเป็นวิถีชีวิตของคนไทย คนไทยโดยทั่วไปจึงไม่เห็นความสำคัญกับการเมืองและไม่ต้องการยุ่งเกี่ยวกับการเมือง เพราะการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว และอาจนำอันตรายมาสู่ตนได้ จึงเห็นว่าเป็นเรื่องของนักการเมือง และรัฐบาลเท่านั้น การที่ประชาชนถูกหล่อหลอมภายใต้สถานการณ์ที่ไม่เป็นประชาธิปไตยดังกล่าว จึงกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพลเมืองตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งแม้ปัจจุบันสื่อมวลชนจะได้รับเสรีภาพมากขึ้นภายหลังการมีรัฐธรรมนูญปี 2540 แต่รัฐบาลหลายรัฐบาลก็ยังพยายามเข้าแทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชนตลอดมา การพัฒนาพลเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตย จึงต้องการสื่อที่มีเสรีภาพ เพื่อเปิดโอกาสให้พลเมืองแสดงความคิดเห็นเต็มที่ ซึ่งสื่อมวลชนคือภาพสะท้อนการมีเสรีภาพของสังคม

4.สถาบันครอบครัว

เนื่องจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ไม่เป็นประชาธิปไตย การใช้ชีวิตการทำงานในสถาบัน องค์กรต่าง ๆ จึงมีลักษณะแบบถูกจำกัดทั้งการมีทัศนคติแบบอุปถัมภ์ การไม่ให้ความเท่าเทียมกันในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ระบบการเลี้ยงในครอบครัวก็ได้รับอิทธิพลนี้ไปด้วย ซึ่งอันที่จริงแล้วการบ่มเพาะตั้งแต่เด็กนั้นเป็นเรื่องสำคัญมาก เพื่อให้เขามีจิตใจที่อ่อนโยน มีคุณธรรม รู้จักการมีเหตุผล แบ่งปัน รู้จักรับฟัง มีการแสดงออก และหลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาทด้วยการใช้กำลัง และรักความยุติธรรม แต่การเลี้ยงเด็กของคนไทยไม่เป็นประชาธิปไตยเท่าที่ควร เพราะเราสอนเด็กแบบอำนาจนิยมจากการคุ้นชินการใช้ชีวิตภายในรัฐที่ใช้อำนาจในการปกครองบังคับ เราจึงสอนเด็กโดยใช้ระบบอาวุโสเป็นใหญ่ผูกขาดความถูกต้องทุกอย่างที่ถูกต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามโดยขาดเหตุผล เด็กไม่เข้าใจว่าเขาควรมีวินัยอย่างไร แต่ต้องคอยเอาใจผู้ใหญ่ พ่อ แม่ ผู้อาวุโสทุกคนที่อยู่ในครอบครัว เขาจึงไม่มีวินัย ไม่รู้จักรับผิดชอบตัวเอง จัดการตัวเองไม่ได้ ไม่รู้จะปฏิบัติอย่างไร เพราะคตินิยมที่ว่า "เด็กดี คือ ผู้ที่เชื่อฟังผู้ใหญ่" นั่นเอง

ดังนั้น ระบบการอบรมเลี้ยง จะช่วยสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นได้ก็ตั้งแต่ที่บ้าน ตั้งแต่เล็ก ด้วยการสร้างสมดุลระหว่างการใช้เสรีภาพ ความรับผิดชอบ และความมีวินัย โดยเฉพาะการสร้างนิสัย ให้เป็นผู้มีวินัยที่ควบคุมตัวเองได้ เพราะคำว่า วินัย หมายถึงข้อบังคับหรือข้อปฏิบัติอย่างสมัครงานเป็น นิสัย วินัยเป็นสิ่งสำคัญมากในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยนั้น เป็นการปกครองตนเอง ดังนั้น ถ้าประชาชนในชาติขาดความรับผิดชอบ และไม่มีวินัย ในตนเองแล้ว นั้นย่อมหมายถึงการไม่สามารถบังคับหรือควบคุมตัวเองให้อยู่ในกรอบ กติกาที่ตนเอง และผู้อื่นร่วมกำหนดขึ้นได้ ซึ่งส่งผลทำให้ไม่สามารถที่จะใช้สิทธิในการปกครองอย่างเหมาะสมได้เช่นกัน ซึ่งการเป็นผู้มีวินัยนั้นยังเป็นผู้ที่มีความซื่อตรงต่อหน้าที่ของตนด้วย คือ มีความรับผิดชอบต่อสถานภาพ ต่างๆ ที่ตนเป็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกของชุมชนของครอบครัว และพลเมืองของประเทศ ซึ่งการมีวินัย นี้มีความจำเป็นมากสำหรับสังคมไทย เพราะคนไทยโดยทั่วไปนั้นมักขาดวินัย แต่ชอบอิสระ ดังคำกล่าว ที่ว่า "ทำอะไรตามใจคือไทยแท้" คนไทยจึงชอบหลบลี้กฎกฎหมาย หรือระเบียบสังคม เช่น การฝ่าฝืน กฎจราจร การหลีกเลียงภาษี เป็นต้นการขาดวินัยของคนไทย ส่วนหนึ่งมาจากการกล่อมเกลாதงสังคม ไม่ว่าจะเป็นระบบการศึกษา และสถาบันทางสังคมต่างๆ ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องวินัยอย่างจริงจังตั้งแต่ เด็กๆ ดังคำกล่าวที่ว่า "วินัยเกิดขึ้นที่บ้าน" นอกจากนี้เพลง "เด็กดี" มี 10 ประการ ที่แต่งขึ้นในอดีต และมีการร้องมาจนถึงปัจจุบันในโรงเรียนต่าง ๆ นั้น ก็ไม่ปรากฏว่าจะมีเรื่องวินัยอยู่ด้วย แต่เน้นในเรื่อง ความกตัญญู ความรักชาติ และนับถือศาสนา เป็นสำคัญ ทำให้เด็กไทยไม่ได้ฝึกฝนกล่อมเกลาด้านนี้ จึงไม่สามารถจะมีวินัยในตนเอง ไม่สามารถบังคับตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย หรือการตรงต่อเวลาได้ กลายเป็นลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของการเป็นพลเมืองที่ต้องรีบแก้ไขโดยด่วน เพราะผู้ที่ขาดวินัยมักจะ ขาดความรับผิดชอบด้วย ย่อมสร้างความเสียหายแก่ส่วนรวมได้ง่าย

จากปัจจัยทั้ง 4 ประการ จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของการทุจริตและไม่ส่งเสริมโอกาสให้ ประชาชนเป็นพลเมืองนั้น ล้วนมาจากโครงสร้างทางการเมือง การมีระบบอุปถัมภ์ที่ยังรากลึกมา ยาวนานจากสถาบันที่ถืออำนาจทางการเมือง สถาบันที่ใช้อำนาจทางการเมือง คือรัฐ และระบบ ราชการ สู่สถาบันการศึกษา อันเป็นโรงงานบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์พลเมือง สู่ชุมชน และครอบครัว ที่ล้วน มาจากการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ราชการส่วนกลางมากเกินไปเพราะขาดสำนึกถึงความสำคัญและ ความจำเป็นของการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของพลเมือง การไม่เชื่อในคุณค่าของมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรี และมี เหตุผลนั้น มีผลทำให้สังคมขาดพลัง และรัฐบาลประเพณีนี้ไม่สามารถที่จะบริหารประชาชนได้

บทสรุป

การพัฒนาประชาธิปไตยในทุกสังคมมักจะเริ่มต้นจากขั้นการเปลี่ยนผ่านมาสู่ระบอบ ประชาธิปไตย จนถึงขั้นการสร้างระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคงก่อนที่สังคมนั้นจะกลายเป็นสังคม ประชาธิปไตยที่แท้จริง ขั้นการเปลี่ยนผ่านเป็นช่วงของการล้มเลิกระบอบเก่าและสถาปนาระบอบใหม่ ขึ้นในสังคม การต่อสู้ขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในระยะนี้มักจะเป็นปัญหาว่าสังคมนั้นจะเปลี่ยนแปลง

ระบอบการปกครองไปในทิศทางใด การเปลี่ยนผ่านจะประสบความสำเร็จหากสังคมดังกล่าวตกลงยอมรับระบอบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองใหม่ (Doorenspleet and Kopecky, 2008:700-701) อย่างไรก็ตาม การรับประชาธิปไตยมาเป็นระบอบการปกครองไม่ได้หมายความว่าสังคมนั้นจะมุ่งหน้าไปสู่สังคมประชาธิปไตยอย่างเต็มรูปแบบและไม่มีวันย้อนกลับมาเป็นเผด็จการรูปใดรูปหนึ่งอีกต่อไป หากสังคมนั้นยังไม่สามารถพัฒนาระบอบประชาธิปไตยไปจนถึงขั้นที่มีความเข้มแข็งมั่นคงขึ้นมาได้ ด้วยเหตุนี้การปฏิรูปการเมืองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับประเทศประชาธิปไตยใหม่ทั้งหลาย

ความเข้มแข็ง และยั่งยืนของระบอบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นเมื่อภักดี และสถาบันของระบอบการปกครองนี้สามารถหยั่งรากลึกกลงไปในสังคมและระบอบประชาธิปไตยมีความมั่นคงจนกลายเป็น“เพียงเกมเดียวที่เล่นกันอยู่ในสังคม” นั่นคือ ประชาธิปไตยพัฒนาไปจนถึงขั้นที่ไม่มีใครในบรรดากลุ่มทางการเมืองที่สำคัญต้องการโค่นล้มระบอบการปกครองนี้ ขณะเดียวกันคนส่วนใหญ่ในสังคมต่างก็เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจะต้องเป็นไปตามกระบวนการประชาธิปไตยเท่านั้น และนอกจากนั้น ผู้มีบทบาททางการเมืองทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง ทหาร หรือกลุ่มประชาสังคมล้วนแต่เคยชินกับการยุติข้อขัดแย้งตามกฎหมายที่มีอยู่ (Linz and Stephan, 1996:15-16) แน่นนอนทีเดียว ในขั้นนี้ระบอบประชาธิปไตยได้กลายเป็นสถาบันที่คนส่วนใหญ่ยอมรับ และกฎเกณฑ์ต่างๆของระบอบการปกครองดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งหลายก็เป็นกติกาทางการเมืองที่ถือปฏิบัติกัน โดยปรกติธรรมดา กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ประชาธิปไตยได้กลายเป็นวิถีชีวิตทางการเมืองของคนในสังคมไปแล้ว ในทำนองเดียวกับบรรดาประเทศประชาธิปไตยใหม่อื่นๆ การพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยยังคงอยู่ในขั้นของการเปลี่ยนผ่าน และยังไม่สามารถสร้างระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง และยั่งยืนขึ้นมาได้ ทั้งที่สังคมไทยเริ่มรับเอาระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ถึงแม้ว่าการเกิดขึ้นของกระแสการปฏิรูปการเมืองภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 จะสามารถผลักดันให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อพัฒนาระบอบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพและเสถียรภาพอย่างจริงจังอันเป็นผลให้มีการร่างและประกาศใช้ “รัฐธรรมนูญประชาชน”ฉบับปี พ.ศ. 2540 ก็ตาม แต่ในระยะต่อมาหลักการ และกลไกของระบอบเสรีประชาธิปไตย ที่บรรจุไว้อย่างครบครันในรัฐธรรมนูญฉบับนี้กลับถูกละเมิด ละเลย และบิดเบือนอย่างกว้างขวางจนก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างต่อเนื่องระหว่างผู้สนับสนุนและผู้คัดค้านการกระทำดังกล่าว ดังนั้นหากสังคมไทยจะปฏิรูปการเมืองเพื่อพัฒนาระบอบเสรีประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง และยั่งยืนอย่างแท้จริง ภารกิจหลักของการปฏิรูปครั้งใหม่ย่อมจะหนีไม่พ้นการผลักดันให้หลักการ และกลไกของเสรีประชาธิปไตยสามารถทำหน้าที่อย่างครบถ้วนและได้ผล มิฉะนั้นสังคมไทยก็จะจมปลักอยู่กับวิกฤตการณ์ทางการเมืองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

หากจะกล่าวโดยรวม องค์ประกอบสำคัญของระบอบเสรีประชาธิปไตย ตั้งแต่การปกครองตามหลักนิติธรรม หรือนิติรัฐ ความพร้อมที่จะรับผิดชอบ และยอมรับการตรวจสอบของผู้ใช้อำนาจอรัฐ

การเลือกตั้งอย่างเสรีและยุติธรรม การเคารพสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพในฐานะพลเมืองของประชาชน ตลอดจนการมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งซึ่งตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของประชาชน และมีอำนาจในการบริหารประเทศอย่างแท้จริง (Stepan, 2001:298-304; Beetham and Boyle, 1995: Chap.1; Diamond and Morlino, 2004:23-28; Merkel, 2004:38-42) ทั้งหมดวางอยู่บนหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยสมัยใหม่ 2 ประการคือ หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากหรือหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่มาจาก การเลือกตั้ง และหลักการปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน และจำกัดอำนาจรัฐ หลักการแรกสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับรัฐบาลของประชาชน ซึ่งในยุคปัจจุบันมาจากการเลือกตั้งด้วยเสียงข้างมาก องค์ประกอบของประชาธิปไตยตามหลักการนี้ก็คือ การเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรม และรัฐบาลที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน และมีอำนาจในการปกครองอย่างแท้จริง ส่วนหลักการที่สองเน้นการควบคุมการใช้อำนาจรัฐให้อยู่ในขอบเขตของกฎหมาย และไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพ ของประชาชน หลักการหลังนี้จะแสดงออกมาในรูปของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพด้านต่าง ๆ การใช้อำนาจรัฐอย่างรับผิดชอบและพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ และการปกครองตามหลักนิติธรรม หลักการทั้งสองของระบอบเสรีประชาธิปไตยเป็นผลจากการผสมผสานระหว่างแนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตยเกี่ยวกับการปกครองโดยคนส่วนใหญ่ กับแนวคิดเสรีนิยมทางการเมือง ที่มุ่งปกป้องเสรีภาพของประชาชนให้พ้นจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐบาล ดังนั้นตามหลักการของประชาธิปไตยสมัยใหม่ รัฐบาลไม่เพียงจะต้องมาจากการเลือกตั้งโดยเสียงข้างมากเท่านั้น แต่จะต้องใช้อำนาจอย่างรับผิดชอบภายในขอบเขตของกฎหมายโดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกด้วย

การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้มีความมั่นคง และยั่งยืน ตามหลักการที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็น ของปวงชน ให้สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคแก่ประชาชนโดยยึดหลักกฎหมาย ไม่ใช่ยึดหลักตัวบุคคล แต่การ ปกครองรูปแบบดังกล่าวย่อมล้มเหลว หากประชาชนไม่มีความพร้อมทางด้านการศึกษา ขาดความรู้เรื่องการเมือง เศรษฐกิจ และความรับผิดชอบในฐานะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและผู้นำในระบอบประชาธิปไตยขาดคุณธรรม และจริยธรรมทางการเมือง และไม่ยึดหลักการแห่งผลประโยชน์ของประชาชน และประเทศชาติรัฐบาลเสียงข้าง มากที่มีพื้นฐานขาดนิติธรรม จะทำให้ความสมดุลของอำนาจรัฐ และอำนาจประชาชนเสียไปกลายเป็นเผด็จการเสียง ข้างมาก ซึ่งไม่เป็นผลดีตามจุดหมายของประชาธิปไตย การสร้างความสมดุลระหว่างอำนาจรัฐและอำนาจ ประชาชน การเพิ่มความเข้มแข็งของสังคมบนหลักนิติธรรม และการพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยให้กับคนในชาติ จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่รัฐประชาธิปไตยจะต้องดำเนินการอย่างเข้มแข็ง และต่อเนื่องเพื่อความมั่นคงของชาติอย่างถาวร

เอกสารอ้างอิง

ทิพย์พพร ดันติสุนทร. (2558) *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง*. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา 2558.

ฟ้าดาว คณกร.วิถีประชาธิปไตยในสังคมไทย.กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

Diamond, Larry . “Is the Third Wave Over?” .Journal of Democracy ,1996

Diamond, Larry and Leonardo Morlino . “The Quality of Democracy: An Overview” .Journal of Democracy . 2004

Doorenspleet, Renske and Peter Kopecky. “Against the Odds: Deviant Cases of Democratization”. Democratization 15, 2008.

Huntington, Samuel P. “Democracy for the Long Haul” .Journal of Democracy 7, 1996.

Linz, Juan and Alfred Stepan . “Toward Consolidated Democracy”. Journal of Democracy 7, 1996.

Merkel, Wolfgang . “Embedded and Defective Democracies” .Democratization 11,2004.

O’Donnell, Guillermo . “Why the Rule of Law Matters” .Journal of Democracy ,2004.

Stepan, Alfred . Arguing Comparative Politics. Oxford: Oxford University Press,2001.

